ДАНІЕЛЬ АННА ВОЛОДИМИРІВНА

адвокат, кандидат юридичних наук,
магістр з публічного управління та адміністрування

РОЗШУК ОСІБ, ЗНИКЛИХ БЕЗВІСТИ ЗА ОСОБЛИВИХ ОБСТАВИН

Згідно ст. 17 Конституції України оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні Сили України. Держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей [1].

З початку повномасштабного вторгнення на територію України, масштаби вторгнення та, як наслідок, кількість зниклих безвісти в Україні є безпрецедентними в сучасній світовій історії. Уповноважена Верховної Ради України з питань прав людини заявляє про 16 тисяч людей, які розшукуються. Серед них є і військові, і цивільні. Майже чверть із них зникла в Маріуполі. Для цих осіб законодавство має спеціальне визначення – ***«зниклі безвісти за особливих обставин»***.

Правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, правове регулювання суспільних відносин, пов'язаних із набуттям правового статусу осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, з обліком, розшуком та соціальним захистом таких осіб і членів їхніх сімей визначає Закон України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин», який було ухвалено у 2018 році [2].

Згідно абзаців одинадцятого-дванадцятого частини першої статті 1 вказаного Закону ***особа, зникла безвісти,*** – фізична особа, стосовно якої немає відомостей про її місцеперебування на момент подання заявником заяви про її розшук, ***особа, зникла безвісти за особливих обставин***, – особа, зникла безвісти у зв'язку із збройним конфліктом, воєнними діями, тимчасовою окупацією частини території України, надзвичайними ситуаціями природного чи техногенного характеру [2].

Згідно ч. 1 ст. 4 зазначеного Закону, особа набуває статусу такої, що зникла безвісти за особливих обставин, з моменту внесення про неї відомостей, що містяться у заяві про факт зникнення, до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, у порядку, передбаченому цим Законом, та вважається такою, що зникла безвісти за особливих обставин, з моменту подання заявником заяви про факт зникнення особи [2].

Відповідно до наказу Міністерства оборони України № 333 від 26.05.2014 «Про затвердження Інструкції з організації обліку особового складу Збройних Сил України», у Командуванні Десантно-штурмових військ Збройних Сил України створено чітку систему надання даних. Вона базується на сповіщенні Територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки про смерть (загибель) військовослужбовця

виключно після отримання достовірної інформації про смерть (загибель) та підтвердження інформації щодо евакуації тіла загиблого.

Зазначається, що у випадку наявної інформації щодо загибелі військовослужбовця, але при цьому відсутності тіла загиблого, зникнення військовослужбовця в бойовій обстановці – він обліковується, як зниклий безвісти (до встановлення місця знаходження тіла загиблого чи місця перебування військовослужбовця) та надається до ТЦК та СП сповіщення з формулюванням «зник безвісти».

У випадку, коли встановлено факт перебування військовослужбовця в заручниках (полоні) – надається до ТЦК та СП сповіщення з формулюванням «потрапив у полон» [3].

Права особи, зниклої безвісти за особливих обставин визначено ст. 5 Закону України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» [2]. Зокрема, чітко вказано, що особа, зникла безвісти за особливих обставин, має всі права, гарантовані Конституцією та законами України, а також має право на всебічне розслідування обставин її зникнення та встановлення її місцеперебування. Держава зобов'язана вжити всіх можливих заходів для розшуку особи, зниклої безвісти за особливих обставин. І окремо зазначається про те, що права та інтереси особи, зниклої безвісти за особливих обставин, а також її майно підлягають захисту до моменту припинення її розшуку у порядку, передбаченому цим Законом, або оголошення її померлою відповідно до законодавства.

Права близьких родичів та членів сім'ї осіб, зниклих безвісти за особливих обставин визначено ст. 6 Закону України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» [2]. Так, вказано, що зазначені особи мають право на:

– отримання достовірних відомостей про місцеперебування особи, зниклої безвісти за особливих обставин, обставини її загибелі (смерті), місце поховання (якщо воно відоме);

– подання заяви про розшук особи, зниклої безвісти за особливих обставин, та отримання достовірної інформації про хід та результати проведення її розшуку в порядку, визначеному цим Законом та іншими законами України;

– отримання інформації від органів державної влади, уповноважених на здійснення обліку та/або розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, про хід та результати їх розшуку в порядку;

– соціальний захист у порядку, визначеному законодавством України;

– заборону дискримінації (ст.7 Закону України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин»).

20 травня 2022 року Кабінет Міністрів України на своєму засіданні призначив Олега Котенка Уповноваженим з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин [4].

Згідно ч. 1 ст. 10 Закону України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» Уповноважений з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин (далі – Уповноважений), є посадо-

вою особою центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері дотримання норм міжнародного гуманітарного права на всій території України (далі – відповідальний орган виконавчої влади), на яку покладено повноваження щодо координації розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, та вирішення інших питань, пов'язаних з цим [2].

Основні повноваження Уповноваженого визначені ст. 11 вказаного Закону.

Для накопичення та централізації відомостей та даних про таких осіб, а також обліку інформації, необхідної для їх ефективного розшуку діє Єдиний реєстр осіб, зниклих безвісти за особливих обставин. Держателем Реєстру є Міністерство внутрішніх справ України.

Відомості в Реєстрі накопичуються та зберігаються з метою обліку інформації, необхідної для розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин.

Органи, уповноважені на облік та/або розшук осіб, зниклих безвісти за особливих обставин визначені ст. 17 Закону України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин»: Міністерство оборони України; центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань та пробації; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню; центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну регіональну політику і політику у сфері будівництва, архітектури, містобудування, житлово-комунального господарства; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері дотримання норм міжнародного гуманітарного права на всій території України; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону; Національна гвардія України; Національна поліція України; Служба безпеки України; органи прокуратури; місцеві органи виконавчої влади.

Підсумовуючи, відзначу, що прийняття Закону України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» стало позитивним кроком на шляху до створення ефективної системи розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, проте, на практиці, розшук зниклих безвісти в умовах війни є дуже складним процесом, і, часто, телеграм канали для розшуку зниклих безвісти працюють оперативніше, ніж державні органи і новостворені структури.

Список використаних джерел:

1. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141). – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4215
2. Закон України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2018, № 38, ст. 280). – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2505-19#Text
3. У ЗСУ створили єдину базу загиблих, зниклих безвісти та полонених десантників [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3475110-u-zsu-stvorili-edinu-bazu-zagiblih-zniklih-bezvisti-ta-polonenih-desantnikiv.html
4. Кабінет Міністрів призначив Уповноваженого з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.kmu.gov.ua/news/kabinet-ministriv-priznachiv-upovnovazhenogo-z-pitan-osib-zniklih-bezvisti-za-osoblivih-obstavin

Ключові слова: Конституція України, правозахист, зниклі безвісти, розшук особи, правовий статус.

Key words: The Constitution of Ukraine, human rights protection, missing persons, search of a person, legal status.

КУРГАНСЬКИЙ ОЛЕКСАНДР ВАЛЕРІЙОВИЧ

Національний університет «Одеська юридична академія», старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ НАБУ

В 2014 році питання боротьби з корупційними правопорушеннями набуло особливого значення та вимагало кардинальних кроків свого вирішення. Тому не є дивним, що вже 14 жовтня цього ж року український парламент започатковує історію двох незалежних органів, діяльність яких і мала поставити надійний заслін даному, на жаль, досить розповсюдженому явищу. Якщо створення та діяльність Національного агентства з питань запобігання корупції з поміж іншого було передбачено комплексним Законом України «Про запобігання корупції», то Національне антикорупційне бюро отримало власний персональний закон. Закон України «Про Національне антикорупційне бюро» [1] став профільним нормативним актом, що визначав мету діяльності, завдання, поставлені перед даним, досить специфічним органом, встановив особливості створення та статусу, повноваження та специфіку кадрового забезпечення.

Однак за неповні вісім років даний нормативний акт пережив низку змін та доповнень, викликаних проблемами, закладеними ще на